

IMAGINATION AS A FORM OF KNOWLEDGE IN THE SEVEN AGES BY LOUISE GLUCK

Sînziana Şipoş, PhD Student, "Lucian Blaga" University of Sibiu

*Abstract: This paper investigates the technique with which Louise Glück succeeds in creating a complex poetic universe in the book *The Seven Ages*, a work in which the mind has an ability to stop the time and make the world a bearable place to live in. The existence is dominated by chimerical realities like dreams and deceptions in which the self deliberately draws itself in; for imagination is the only one which can save the subject from the pain inflicted by the ones closest to it. The system of memories, another important component of Louise Glück's poetic world, is brought up as an instrument which determines the identity of the self. There's an anxiety present throughout the texts, a deep-seated fear of time passing too fast which is sent off with the help of imagination, a compensatory universe in which the subject chooses to live.*

Keywords: poetry, memory, imagination, mind, knowledge.

În poezia scrisă de Louise Glück timpul și spațiul sunt transportate într-un alt univers, construit după reguli proprii. În acest fel, ele sunt controlate conform dorințelor individului. Teama care-l împinge să-și construiască o serie de lumi compensatorii este aceea de a nu îmbătrâni. Subiectul conștientizează faptul că moartea este următoarea etapă după cea a îmbătrânirii, așa că încearcă să oprească procesul de trecere a timpului. Cum reușește însă Louise Glück să creeze efectele de stopare a temporalității și a spațialității? La ce tehnici apelează pentru a contura noi lumi în realitatea celorlalți, și ce reguli sunt introduse în aceste noi spații private? Studiul de față își propune să investigheze aceste chestiuni, stabilind în același timp și modul în care contribuie aceste răspunsuri la descoperirea unei viziuni globale asupra operei poetice din volumul *The Seven Ages*.

Jurgen Klein, Vera Damn și Angelika Giebeler, în *An Outline of a Theory of Imagination*, împart imaginația în două tipuri: „Imagination can be seen 1) as a mental faculty common to all people to some degree and 2) as an important principle in literary theory.”¹ Aplicând primul punct expus de teoreticieni, se poate observa că în opera poetică studiată nu este deloc ceva obișnuit apelul la imaginație printre personajele create. Dimpotrivă, voi demonstra că discursul poetic conține o singură voce principală în care se proiectează rezultatele unei imaginații active întrucât individul parcurge un drum pe parcursul căruia transformările sunt inevitabile. Pe de altă parte, celelalte personaje sunt bine ancorate în realitate și nu vor să evadeze din ea. Așadar, imaginația este văzută ca fiind instrumentul care transportă subiectul într-o altă lume, una construită după legi proprii, în care idealul este atins. În același timp, individul conștientizează că acest nou univers este unul iluzoriu, construit printr-o înșelare intenționată a sinelui; nu alunecă în el fără voie, împins de alte personaje, ci îl construiește cu meticulozitate și se retrage în el, izolându-se de restul oamenilor. Totodată, singurătatea nu lasă subiectul să petreacă prea mult timp în construcția sa mentală, aducându-l

¹<http://link.springer.com/article/10.1007%2FBF01801172#page-1>, accesat 9.05.2015; Tr. P. *Imaginația poate fi văzută 1) ca o facultate mentală comună tuturor oamenilor într-un anumit grad și 2) ca un principiu important de teorie literară.*

din nou în realitatea inconfortabilă. Aceste călătorii dintr-o realitate în alta sunt redade prin imagini atent construite, care redau cu precizie atmosfera banală a vieții reale și ciclicitatea ei. Astfel, subiectul este singurul care apelează la imaginație, acest proces fiind necesar evadării dintr-un fundal al unui univers anost, noile lumi construite devenind o consolare pentru senzațiile experimentate în existența cotidiană.

Descriind imaginația, teoreticienii afirmă că „We must think of imagination not as a simple power but a complex series of processes, involving the impression – idea – relationship and memory. The data derived thus are still bound to their epistemological context, and only imagination provides the possibility to transcend the space – time – determination and the cause – effect – relationship, so that it allows a freer display of the sense – data.”² Louise Gluck ascunde aceste procese în actul estetic, creând ipostaze pe care le introduce prin intermediul unor imagini insolite, construcția lor fiind supravegheată cu un interes deosebit; această supraveghere, care poate fi cu ușurință percepută la nivelul versului, creează un anumit efect de fluctuație al situațiilor din universul poetic în sensul că toate schimbările de stare sau de situație sunt bruște, în același timp fiind atent calculate. Deși tehnica utilizată intenționează să ofere impresia de spontaneitate, eșuează. Trecerea dintr-o lume în alta are loc așadar fără avertismente; ea se petrece brusc, la fel de brusc cum intervine și motivul plecării din universul compensatoriu, urmat de revenirea în realitatea care nu aduce vreo consolare.

Aceste suspendări vizibile ale împrejurărilor în care se găsesc personajele sunt posibile întrucât sunt introduse abrupt alte situații, la fel de atent supravegheate în construcția lor. Datorită atenției colosale pentru formarea imaginii maschează toate procesele puse în discuție (amintirea, impresia, preocuparea continuă pentru a transcende spațiul și timpul), acestea fiind o parte importantă a operei care oferă subiectului mijloacele necesare pentru continua creare de noi lumi, în care acesta să se retragă. Fundația universului real este una îninteligibilă, una superficială care creează comportamente nenaturale, ele obligând la o viață trăită într-un mod nefiresc: „all of us lived our lives / as the simultaneous ritualized enactment / of a great principle, something / felt but not understood. / And the remarks we made were like lines in a play, / spoken with conviction but not from choice.” (YOUTH) Sunt introduse concepțiile lui Shakespeare despre viață, scriitoarea creând un individ care conștientizează că lumea este o scenă, oamenii jucând viața ca pe o piesă de teatru. Mai mult, întregul set de alegeri, vorbele, acțiunile indivizilor sunt niște automatisme care nu au la bază nimic specific umanului. În același timp, lumea reală este reprezentată în versurile de mai sus de lumea familiei, o familie opresivă care rămâne închistată în vechile obiceiuri: „a terrifying familial will / that implied opposition to change, to variation, / a refusal even to ask questions –”.

Revenind la procesele care țin de imaginație, menționate de teoreticieni, amintirea este pregnant prezentă în poemele autoarei Louise Glück. Construcția apare sub mai multe aspecte. Unul dintre ele este susținerea faptului că amintirile sunt construite în cea mai mare parte mental, nefiind legate de trecut decât într-un foarte mic procent. Autoarea reinventează în acest fel termenul de amintire, contribuția adusă de imaginație fiind dusă la extrem. Inventarea amintirilor are la bază evadarea din realitate: „and twilight washed over the shore and deepened there. / And from out of nowhere lovers came, / people who still had bodies and

²*Ibidem*, accesat 9.05.2015, Tr. P. *Trebuie să ne gândim la imaginație nu ca la o simplă capacitate, ci ca la o serie complexă de procese, care include ansamblul impresie – idee – relație și memoria. Datele derivate sunt așadar legate de contextul lor epistemologic, și doar imaginația oferă posibilitatea de a transcende ansamblul spațiu – timp – determinare și cel de cauză – efect – relație, astfel încât să permită o expunere mai liberă a ansamblului judecată – date.*

hearts. Who still had / arms, legs, mouths, although by day they might be / housewives and businessmen. / The same night also produced people like ourselves [...] Then it's daylight again and the world goes back to normal." (MOONBEAM). Noua realitate în care eul evadează este creată noaptea și conține în linii mari un erotism care eliberează. Numai în timpul nopții este posibilă intrarea pe acest tărâm diferit în care oamenii devin *umani*.

Construcția amintirii devine posibilă prin actul evadării din real: întrucât universul este unul imaginat, toate cele petrecute în acest spațiu devin ireale. Louise Glück folosește și sugestia faptului că odată ce prezentul devine trecut, imaginația devine un element dominant în reconstrucția faptelor, ele neputând fi vreodată vizualizate obiectiv într-un procent total. Odată cu venirea răsăritului, totul dispare cu excepția amintirii: „But what of our memories, the memories of those who depend on / images? / Do they count for nothing? / The mist rose, taking back proof of love. / Without which we have only the mirror, you and I.” (MOONBEAM) Chiar dacă orice dovadă a existenței în lumea imaginată dispare, rămâne amintirea, structurată pe imagini, care ar trebui să aibă în opinia individului o valoare mai mare. Singurătatea devine inevitabilă, oglinda fiind un motiv important pentru a reflecta lipsa partenerului.

Imaginația are însă în poezia scriitoarei Louise Glück nu numai capacitatea de a crea o nouă lume cu legi proprii, într-un timp ales (noaptea), în interiorul celei reale, dar și abilitatea de a transcende spațiul și timpul și de a depăși relația cauză – efect. În primul rând, individul trăiește drama de a nu putea opri timpul și ca urmare este într-o continuă căutare a unui metode de a-i opri trecerea: „But there were many of us; we took up time. We crowded out / our own children, and the children of friends. We did great damage, / meaning no harm.” (ARBORETUM) Dorința de a rămâne în viață este puternic exprimată, timpul fiind văzut ca un dușman care trebuie învins. Unica soluție pe care individul o găsește este aceea de a evada din realitate într-un univers în care legile sunt schimbate în privința timpului. Devine tot mai dificil însă întrucât aceste evadări vin însoțite de atacuri împotriva celor apropiați, care nu înțeleg această dorință de a pătrunde într-un univers în care prezentul nu devine trecut.

Studiile filosofice și literare au avut ca centru de interes imaginația începând cu secolul al XVIII-lea, secol în care epistemologia a devenit un punct de interes, împreună cu teoriile filosofico-psiologice. Romantismul, reprezentând o schimbare de paradigmă de la raționalismul clasicist la subiectivism, a încercat să unească într-o serie de încercări diferitele aspecte ale conceptului de *imaginație*. Pe de altă parte, I. A. Richards face diferența între șase sensuri ale cuvântului. Al doilea sens privește imaginația ca fiind necesară pentru crearea limbajului figurat (metafora sau comparația). El definește metafora ca agent suprem prin care lucruri disparate neconectate sunt aduse împreună în poezie în numele efectelor de atitudine și impuls care izvorăsc din cologațiile lor și din combinațiile pe care mintea le-a stabilit între ele. Richards vede metafora ca „the wholeness of an experience”.

Filosofia din secolul al XVIII-lea nu crede că între imaginație și judecată există o relație strânsă. Pentru John Locke, intelectul este reprezentat de capacitatea de a crea metafore, pe când judecata este facultatea analitică a minții. El consideră că intelectul se manifestă mai degrabă în asamblarea ideilor cu rezeziune și în mod variat, așadar în crearea imaginilor plăcute și viziunilor agreabile în fantezie; judecata, dimpotrivă, se află la un antipod, prin separarea ideilor între care se află diferențe minore. Astfel, aceasta se manifestă prin evitarea greșelilor posibile din cauza similitudinilor. Trecând la literați, Lawrence Sterne a înțeles că imaginația este o facultate care are energia de a crea o lume nouă. Acesta nu acceptă separarea făcută de Locke între intelect și judecată, ci le combină pe cele două în scrierea creativă. Această idee anticipează teoria romantică a imaginației, întrucât permite imaginației să fie mai mult decât o facultate prin care se creează comparații și metafore; îi permite să devină o

facultate care construiește lumi imagine sive generis. Aceste lumi nu pot fi reduse total la idei luate din memorie.

Mary Warnock tratează imaginația ca o facultate ce creează imagini: „supplies us with ideas to think about”, și reproduce impresii, „so that we can think of things in their absence. Așadar, cele două elemente cheie ale imaginației sunt: impresie – idee – relație și memorie. Dacă impresiile sunt formate din senzații, pasiuni și emoții, ideile sunt bazate pe impresii din procesul de gândire.³ Mergând în aceeași direcție, poemele autoarei americane înglobează nenumărate impresii: „An opportunity / for happiness: earth / and now / sensation: the mind / silenced by fruit –” (RIPE PEACH) Senzațiile sunt însoțite de încercări de a înțelege mecanismele lumii reale, de a percepe modul în care funcționează trupul și mintea împreună sau existența vieții de după moarte. Așadar, aplicând teoria prezentată mai sus în textele scriitoarei, (conform căreia ideile sunt bazate pe impresii din procesul de gândire, impresiile fiind la rândul lor formate din senzații, pasiuni și emoții), ideea morții sau ideea fricii are la bază impresii rezultate din simțurile gustului și vazului: „And then the world, / the experiment. / The obscene mouth / famished with love – it is like love: the abrupt, hard / certainty of the end -- / In the center of the mind, the hard pit, the conclusion. As though / the fruit itself / never existed, only / the end, the point / midway between / anticipation and nostalgia –” (RIPE PEACH). Individul recunoaște faptul că senzațiile devin inutile după ce prezentul este depășit și este înlocuit cu un alt moment prezent. Subiectului nu-i rămân decât anticiparea și nostalgia, atunci când sfârșitul, reprezentat de moarte, e aproape. De altfel, ideile au o importanță aparte pentru individ, ele reprezentând o formă ideală a unui univers: „That is the problem of silence: / one cannot test one’s ideas. / Because they are not ideas, they are the truth.” (BIRTHDAY) Ultimul vers subliniază faptul că subiectul tinde spre o lume ideală, în care nu există singurătate sau suferință, și din care senzațiile de moment sunt expulzate. Pe aceeași linie, individul creează astfel de lumi, bucle incluse în realitate, în care elementele care dăunează existenței sunt înlăturate.

Într-o recenzie a volumului *The Seven Ages*, se afirmă că “Glück's latest work makes the most of idea and philosophy and pleasure, embodied in its paced and quiet understatement, signifying its origins in the truly genuine.”⁴ Astfel, în versurile autoarei se întâlnește continuu noțiunea de idee, aceasta fiind camuflată de pasiunile intense, nedurabile însă: „I wanted you to fall in love. But the arrow / kept hitting the mirror and coming back.” (FROM A JOURNAL). Ideea este adevărul iar individul tinde spre el. Întrucât concepția conform căreia adevărul nu poate fi exprimat decât prin cuvinte este preluată de scriitoare, liniștea, lipsa vorbelor, este respinsă. Majoritatea situațiilor este încărcată de erotism, acesta din urmă susținând de multe ori o iluzie. O altă formă a imaginației, așadar, practică de individul din poemele autoarei Louise Glück, este decepția: „My sister didn’t bother with these adjustments. / When I told her to cover her feet, she tried a few times, / but she got bored; she didn’t have enough willpower / to sustain a deception.” (SUMMER AT THE BEACH). Evadarea din lumea înconjurătoare se face brusc, individul găsind nenumărate mijloace din natură pentru susținerea lumii imaginate. Cât timp durează această închipuire, timpul pare că se oprește, subiectul nefiind afectat în vreun fel de trecerea lui.

În acest sens, imaginația are abilitatea de a transcende spațiul și timpul și de a depăși relația cauză – efect. În primul rând, individul trăiește drama de a nu putea opri timpul și ca urmare își conștientizează suferința, ea fiind cauzată de incapacitatea de a stăpâni o cunoaștere deplină: „And how sad to think / of dying before finding out / anything. And to realize / how

³*Ibidem*, accesat 9.05.2015;

⁴<http://www.amazon.com/The-Seven-Ages-Louise-Gluck/product-reviews/0060185260>, accesat 8.05.2015;

ignorant we all are most of the time, / seeing things / only from the one vantage, like a sniper.” (FROM A JOURNAL) Ca urmare a faptului că realitatea nu-i satisface subiectului nevoile, relațiile de determinare, având o conexiune impotantă cu timpul și cu spațiul, sunt anulate, acestea din urmă dilatându-se fără limite: „And each meeting charged with a sense of exactness, / as though we had traveled, separately, / some great distance; as though there had been, / through all the years of wandering, / a destination, after all.” (THE DESTINATION)

Pe de altă parte, nici timpul nu rămâne o formă fixă: „a kind of passionate joy that seemed, somehow, / to extend those days, to be inseparable from them. / So that a few hours could take up a lifetime. / A few hours, a world that neither unfolded nor diminished, / that could, at any point, be entered again – / So that long after the end I could return to it without difficulty, / I could live almost completely in imagination.” (THE DESTINATION). Individul este conștient aici mai mult ca niciodată că lumea construită este una iluzorie, că aceasta este posibilă datorită imaginației și că poate reveni la ea de câte ori dorește. Pătrunderea în lumea formată astfel este necesară subiectului întrucât existența reală în care putea fi fericit îi este inaccesibilă, fiind localizată în trecut. Universul poetic conține în acest sens nenumărate scrutări ale momentelor din trecut, în care fericirea era posibilă.

Unul din motivele pentru care individul putea să creadă într-un trecut fericit este tinerețea: „Someone dying of love. Someone from whom time had taken / the only happiness, who was alone now, / impoverished, without beauty.” (THE BALCONY) Vârsta înaintată este un subiect comun în opera din *The Seven Ages*, fiind în opinia individului un element care îl aduce din ce în ce mai aproape de moarte. Aceasta din urmă este un mister pentru individ, el nereușind să înțeleagă necesitatea ei. Există o evoluție în acest sens pe parcursul volumului întrucât subiectul realizează că nu poate evita experiența morții; el investește astfel lumile create cu o putere de existență independentă. Revenirea la lumile imaginare care depășesc moartea devine posibilă în mod necondiționat, iar imaginația se transformă în acest caz într-o variantă a raiului.

O altă formă a manifestării imaginației este visul, în care construcția de lumi este de asemenea posibilă. El apare sub două forme utilizat: ca lume construită în timpul somnului și ca speranță de viitor, în care se creează de asemenea o nouă lume. Individul se asigură că întreaga existență îi este coordonată de imaginație. În timpul nopții apelează la vis, iar atunci când e în stare de trezie, o altă formă a visului apare de asemenea. Discutându-le pe rând, visul din timpul nopții este un constructor de lumi, în el existența dobândind coordonatele realității. Individul visează pentru început lumea cu aspectele sale reale: „In my first dream the world appeared / the salt, the bitter, the forbidden, the sweet / In my second I descended / I was human, I couldn't just see a thing / beast that I am / I had to touch, to contain it”. Reprezentarea mentală din timpul somnului este o altă realitate în care existența umană este suportabilă. Devine un pretext pentru a defini un univers în care individului i se înfățișează viața într-o formă care tentează. Primul vis din poem este urmat de un al doilea vis, ce reprezintă o formă în care simțurile sunt singurele care oferă senzația de stabilitate. Visul este de fapt o lume care sugerează ideea de realitate ca iluzie. Lumea reală nu este una în care individul se simte în siguranță, așa că alege ca mijloc de evadare universul visului. Credința în ceea ce nu poate fi verificat nu este un punct forte, individul având nevoie de certitudini. Doar cu ajutorul simțurilor poate subiectul să creadă în existența anumitor elemente. Coordonatele visului sunt situate noaptea, întrucât realitatea se transformă: „It was a night like this / at the end of summer” (THE BALCONY)

Visul este introdus indirect, printr-o transformare a oamenilor. În timpul nopții, oamenii devin umani: au corpuri și inimi, brațe, picioare și guri. În timpul zilei, umanitatea dispare, în contrast fiind prezentat planul social, care prin joburi și nu numai, dezumanizează

indivizii. Ziua aduce cu ea singurătatea, reprezentată de aceeași oglindă utilizată și în alte poeme, care arată imaginea unei singure persoane. De asemenea, este introdus rolul societății, care distruge ceea ce este natural ființei. Familia, funcțiile sociale sunt instrumente care deposedează individul de ceea ce îi este propriu, deposedându-l în acest mod de ceea ce îl face fericit. Acest lucru împinge toți oamenii într-un anumit procent spre refugiul în imaginație, în care găsesc un mijloc de apărare: "We're all dreamers; we don't know who we are. / Some machine made us; machine of the world, the constricting family. / Then back to the world, polished by soft whips. / We dream. We don't remember. [...] I improvised; I never remembered." (MOTHER AND CHILD) Individul este într-o continuă căutare a identității. Întregul volum devine un drum inițiativ, pe parcursul căruia individul găsește răspunsuri la chestiunile care îl neliniștesc. Intervine ideea conform căreia omul este creat de ceea ce-și imaginează, de ceea ce visează. Nu amintirile sunt cele care oferă o identitate omului, ci imaginația, întrucât omul își creează mental amintirile, le modelează, fiind incapabil de a rămâne obiectiv în relatarea experiențelor. Ceea ce visează devine parte definitivă în căutarea unui sens al vieții.

Omul este un produs al societății în care trăiește, care-l modelează și-l îndepărtează de adevăratul scop al existenței. Legat de ideea amintirii este dorința permanentă de întoarcere în trecut: „All different, except of course / the wish to go back. Inevitably / last or first, repeated / over and over –” Toate dorințele diferă între ele cu excepția uneia care este constantă și comună indivizilor, aceea de transportare în trecut. Amintirea ca imagine are o importanță atât de mare, încât experimentarea realității se petrece doar pentru a crea amintirile: „How sad to have lost you, to have lost / any chance of actually knowing you / or remembering you over time / as a real person”. (FROM A JOURNAL) Individul anulează funcțiile timpului, acestea fiind distrugătoare în existența reală: „Time was passing. Time was carrying us / faster and faster toward the door of the laboratory, / and then beyond the door into the abyss, the darkness.” (RADIUM)

Pe de altă parte, discutând visul ca speranță de viitor, acesta devine mecanismul care diferențiază oamenii: „And what we wished – / that changed also. Because / we had such different dreams.” (FABLE) Seturile de dorințe se modifică, iar oamenii de modifică în funcție de visele avute. Familia este un element foarte important, individul trasând diferențe care îl despart definitiv de ceilalți membri. Incapacitatea de comunicare ca și incapacitatea de empatizare sunt prezente în versuri, familia transformându-se într-un univers trist, care aduce suferință. Sora subiectului nu-l înțelege și nu-i aprobă mijloacele la care acesta din urmă apelează pentru a evada din realitatea care-l sugrumă. Individul realizează însă lipsa de compatibilitate și o declară în mod direct. Singurătatea devine iminentă, nevoia de a fugi devenind din ce în ce mai intensă.

Este exprimată diferența dintre aparență și esență, iar realitatea diferă de imaginile mentale în care este construită: „not to force / the fruit down. One of three result must follow: / the fruit isn't what you imagined [...] I stood under the tree, / waiting for my mind to save me.” (THE TRAVELER) La finalul căutărilor, individul conștientizează că singura șansă de a se salva este oferită de imaginație, întrucât corpul reprezintă un obstacol. Substanța, esența, se află închisă într-un trup, acesta din urmă restricționând adevărata putere a ființei. Corpul devine un element comun, fiind cel care egalizează oamenii. Subiectul crede că diferența dintre ființe poate fi exprimată doar de ceea ce se află în interiorul trupului.

Imaginația este singura care transportă subiectul într-o altă lume, în care toate particularitățile individualității se regăsesc. În lumea reală, totul este confuz, individul nereușind să înțeleagă modul în care trebuie asimilat acest mod de existență: „It is what I thought and not what I thought: / the world is not my world, the human body / makes an

impasse, an obstacle.” (DREAM OF LUST) Subiectul are o senzație de înstrăinare care se datorează și trupului pe care-l percepe ca pe o închisoare. El nu se simte el însuși și nu recunoaște realitatea în care se află, considerându-se limitat în ea.

În fine, individul din volumul scriitoarei Louise Glück, *The Seven Ages*, parcurge un drum inițiativ, creându-și subterfugii multiple din realitate prin intermediul imaginației. Ceea ce îi creează disconfort este vârsta înaintată, incapacitatea de întoarcere în trecut, conectată de incapacitatea opririi timpului. Crearea de lumi compensatorii, în care retragerea este posibilă, facilitează derularea existenței.

De asemenea, după nenumărate drumuri în lumile complexe ale imaginației, care funcționează după reguli proprii, cum ar fi aceea de stopare a trecerii timpului, subiectul ajunge la soluția unei refugierii permanente. Realizează că nu poate opri procesul de îmbătrânire și nici nu poate controla factorii care îi ghidează existența. Decizia asumată îi aduce mulțumire, lumea construită prin imaginație fiind una în care cunoaște toate elementele. Universul compensatoriu reușește să înlăture puterea socială care modelează omul în ceva ce nu îi este propriu. Apare părerea conform căreia omul nu reușește să se cunoască din cauza rolului pervertitor al societății.

În concluzie, individul din poemele scriitoarei Louise Glück este un revoltat care găsește consolare în propria imaginație, cu ajutorul căreia se retrage într-o realitate ideală. În această lume, timpul nu mai trece, moartea și procesul de îmbătrânire devenind în acest fel experiențe imposibile. Amintirea, visul pe timp de noapte și în stare de trezie sunt formele preferate de autoare pentru a evada din lumea în care suferința, incapacitatea de înțelegere a propriei condiții, înaintarea în vârstă și senzația de limitare degradează ființa. Imaginația devine în acest mod singurul instrument prin care individul poate obține nemurirea.

Bibliografie primară:

1. Glück, Louise, *The Seven Ages*, Ecco Press, New York, 2001;

Bibliografie critică:

1. Călinescu, Matei, *A citi, a reciti*, Iași, Editura Polirom, 2003;
2. Cărtărescu, Mircea, *Postmodernismul românesc*, București, Editura Humanitas, 1999;
3. <http://www.amazon.com/The-Seven-Ages-Louise-Gluck/product-reviews/0060185260>, accesat 8.05.2015;
4. http://link.springer.com/article/10.1007%2F978-1-4020-1801-7_1, accesat 9.05.2015.